

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Анотація. У пропонованій статті розглядається питання практичної реалізації технології контекстного навчання у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників.

Визначено основну мету контекстного навчання, яка виявляється у формуванні в межах загальної діяльності учня професійно-технічного навчального закладу його цілісної, внутрішньо вмотивованої професійної діяльності як майбутнього фахівця. Помічено, що технологія контекстного навчання має витoki з двох джерел: змісту досліджуваних наук і змісту майбутньої професійної діяльності, представлені у вигляді моделі діяльності фахівця – його функцій, проблем, завдань, ключових компетентностей особистості.

Проаналізовано структурні форми технології контекстного навчання. З'ясовано, що у відповідності з цими формами можна реалізувати його три моделі. Зокрема, моделі першого типу включають систему завдань, які передбачають роботу з текстом і переробку знакової інформації. У моделях другого типу навчальні завдання будуть виходити за межі знакової інформації та співвідноситися з майбутньою професійною діяльністю. Моделі третього типу демонструють виконання навчальних завдань у спільних, колективних формах.

Також у статті пропонується схема покрокової реалізації технології контекстного навчання у закладах професійно-технічної освіти, яка охоплює етапи аналізу проблеми, проектування, планування, реалізації та оцінювання.

Ключові слова: контекст, технологія, проектування, знакова система, професійна підготовка.

Аннотація. В представленной статье рассматривается вопрос практической реализации технологии контекстного обучения в профессиональной подготовке будущих квалифицированных рабочих.

Определена основная цель контекстного обучения, которое проявляется в формировании в рамках общей деятельности ученика профессионально-технического учебного заведения его целостной, внутренне мотивированной профессиональной деятельности как будущего специалиста. Замечено, что технология контекстного обучения имеет начало из двух источников: содержания изучаемых наук и содержания будущей профессиональной деятельности, представленной в виде модели деятельности специалиста – его функций, проблем, задач, ключевых компетенций личности.

Проанализированы структурные формы технологии контекстного обучения. Установлено, что в соответствии с этими формами можно реализовать его три модели. В частности, модели первого типа включают систему заданий, предполагающих работу с текстом и переработку знаковой информации. В моделях второго типа упражнения будут выходить за пределы знаковой информации и соотноситься с будущей профессиональной деятельностью. Модели третьего типа демонстрируют выполнения учебных задач в совместных, коллективных формах.

Также в статье предлагается схема пошаговой реализации технологии контекстного обучения в учреждениях профессионально-технического образования, которая охватывает этапы анализа проблемы, проектирования, планирования, реализации, оценки.

Ключевые слова: контекст, технология, проектирование, знаковая система, профессиональная подготовка.

Abstract. This article examines the practical implementation of technology in the context of training professional training of future skilled workers.

It identifies the main purpose of the context of learning, which is manifested in the formation of educational activity within the student of vocational educational institution of its integrated internally motivated professional activity as a future professional. It is noted that the context of learning technology has origins from two sources: the content of the studied Sciences and content of future professional activity, presented in the form of expert business model - its functions, problems, challenges, key competencies.

We analyzed the structural forms of contextual learning technology; found that in accordance with these forms can be realized three models of education. In particular, the model of the first type includes a system of tasks that involve working with text processing and character information. The models of the second type of exercises will go beyond the landmark information and relate to future professional activity. Models demonstrate the performance of third type of learning tasks in the joint, collective forms.

The article also proposed scheme step by step implementation of the technology in the context of training institutions of vocational education, which covers the stages of problem analysis, design, planning, implementation and evaluation.

Key words: context, technology, engineering, sign system, training.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства та модернізації професійно-технічної освіти України існує необхідність того, щоб учні професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) були орієнтовані на практичне застосування отриманих знань, на аналіз і критичне осмислення, на вміння приймати професійні рішення на основі творчої переробки отриманих знань. У зв'язку з цим з'являється потреба у використанні активних методів, форм і технологій навчання, які забезпечують інтенсивний розвиток особистості учнів і викладача.

Традиційне навчання орієнтоване на засвоєння знакової навчальної інформації, і чим більше її засвоєно, тим вище вважається рівень освіченості.

Протокол засідання Вченої ради № 9 від 28 вересня 2015 року

У процесі навчання учень також пізнає матеріально-технічну сторону професійної діяльності як складову її частину. Проблема полягає в тому, що випускнику ПТНЗ у практичній діяльності найскладніше освоїти саме соціальний контекст, в якому він буде працювати, тобто виробничі відносини в колективі, які вчать не предметним діям, а професійним, соціальним вчинкам. Цьому має сприяти технологія знакового або контекстного навчання.

Актуальність дослідження та публікації щодо проблеми. Теоретичні й практичні засади реалізації технології контекстного навчання розкриваються у багатьох дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема А. Вербицького, В. Готтинга, А. Кузьмінського, А. Павленка, С. Скворцової, С. Стрельнікова, М. Чобітька та ін.

Метою статті є висвітлення контекстної технології навчання у практиці роботи професійно-технічного навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж впроваджувати цю технологію в процес навчання нами була проведена велика попередня робота з вивчення сутності цієї технології, досвіду роботи інших освітніх установ з цього питання, можливості використання технології в залежності від особливостей дисциплін, які викладаються у ПТНЗ. Результатом цієї роботи можна вважати розроблені методичні підходи до практичної реалізації технології контекстного навчання, які і будуть представлені нижче.

Крім того, цілі, які ставляться учням при навчанні, задаються суспільством, зокрема вимогами державного стандарту професійно-технічної освіти (ДОС ПТО), викладачем, але не самим учнем. Тому навчання і втрачає для учнів сенс, адже завдання і цілі поставлені не ними самими, а нав'язані ззовні.

У технології контекстного навчання необхідно також усвідомити різницю між змістом навчання і змістом професійно-технічної освіти. Зміст навчання визначається ДОС ПТО за фахом, навчальними планами і програмами. На відміну від змісту навчання, зміст освіти відображає рівень розвитку особистості, предметної та інших ключових компетентностей випускника ПТНЗ, який формується в процесі навчання. Змінюється так званий «образ» особистості та мета ПТО – розвиток особистісного потенціалу.

Базовим поняттям контекстного навчання є категорія контексту. Контекст пов'язаний з поняттям «ситуація», тобто системою умов, що спонукають суб'єкта до прояву активності. У ситуацію включаються і зовнішні умови, і сам суб'єкт, і ті люди, з якими він контактує. Перш ніж приступити до дії, людина намагається зібрати якомога більше контекстної інформації. Якщо у людини немає зразків поведінки, зафіксованих у певних контекстах, наприклад поведінки в певних виробничих ситуаціях, то вона відчуває дискомфорт, навіть страх і невміння спрогнозувати власні дії.

Прогнозування, як необхідне вміння, засноване на передбаченні дій хоча б на крок уперед. Отже, контекст може активізувати мислення учня і вводити його до стану проблемної або творчої ситуації.

Навчально-виробничий процес у ПТНЗ є одним із проявів соціальної практики. Отже, контексти життя і трудової діяльності майбутнього фахівця повинні наповнити навчання особистісним змістом, визначити міру включеності в пізнавальний процес. Звідси змінюється і основна мета діяльності викладачів ПТНЗ: не навчання, а формування цілісної моделі майбутньої професійної діяльності випускника.

Предмет навчальної діяльності для учня завжди абстрактний, ним є тексти, схеми, макети, методичні вказівки тощо. У реальному ж предметі

майбутньої професійної діяльності знання надаються в контексті виробничих процесів і ситуацій. Відсутність цілісного уявлення про майбутню професійну діяльність призводить до відсутності інтересу в учнів до одержуваної спеціальності. Продуктивне мислення – це звернення до нового, до тих невідомих, нестандартних і проблемних ситуацій, які виникають у них у виробничій діяльності [3, с. 18]. Отже, інформація на уроці повинна даватися в контексті майбутньої діяльності, зі спрямованістю майбутнього її професійного використання: де, коли і як можна застосувати ці знання.

У спеціальних дисциплінах мають відтворюватися реальні професійні ситуації і фрагменти виробництва, відносини зайнятих у ньому працівників. Таким чином, учню задаються рамки його професійної праці. Основою взаємодії викладача та учня стає ситуація у всій її предметній та соціальній неоднозначності. Саме в ході аналізу ситуацій, ділових і навчальних ігор учень формується як фахівець і член майбутнього колективу.

У технології контекстного навчання використовуються три базові форми діяльності: навчальна діяльність з провідною роллю лекцій і семінарів; квазіпрофесійна – ігри, тренінги; навчально-професійна та виробнича практика та кваліфікаційна робота. У відповідності з цими формами можна реалізувати три моделі навчання. Моделі першого типу включають систему завдань, які передбачають роботу з текстом і переробку знакової інформації. Одиницею роботи учня є дії слухання і говоріння, читання, письмо. У моделях другого типу навчальні завдання будуть виходити за межі знакової інформації і співвідноситися з майбутньою професійною діяльністю. У цьому випадку одиницею роботи виявляється предметна дія, бо навчальна діяльність учня спирається на контекст. У моделях третього типу завдання виконуються в спільних, колективних формах. Такі спільні пошуки вирішення проблеми формують досвід

Протокол засідання Вченої ради № 9 від 28 вересня 2015 року

колективної роботи у майбутньому професійному середовищі. Ця модель реалізується в ділових і навчальних іграх, у виконанні професійного завдання на іспиті.

Основна мета контекстного навчання – формування у межах навчальної діяльності учня ПТНЗ його цілісної, внутрішньо вмотивованої професійної діяльності як майбутнього фахівця [4, с. 51].

Таким чином, освіта в технології контекстного навчання передбачає два компоненти: предметний зміст, який забезпечує професійну компетентність випускника як фахівця, і соціальний, що забезпечує здатність працювати в колективі, бути комунікабельною і соціально зрілою особистістю [1, с. 53].

Зміст контекстного навчання відбирається з двох джерел: змісту досліджуваних наук і змісту майбутньої професійної діяльності, представленої у вигляді моделі діяльності фахівця – його функцій, проблем, завдань, ключових компетентностей. Зміст навчання задається у вигляді навчальних текстів, однак у них інформація має предметний і соціальний контексти майбутньої життя й діяльності учня [2, с. 210].

Контекстне навчання – навчання, професійно орієнтоване. Всі знання при цьому надаються і вивчаються тільки в контексті з майбутньою професійною діяльністю. Загальною основою різних методик стає професійний контекст. Потрібно підкреслити необхідність міжпредметних і міждисциплінарних зв'язків. Без цього контекстне навчання втрачає сенс.

Зокрема, А. Вербицький сформулював наступні принципи контекстного навчання:

1. Забезпечення особистісного включення учня у навчальну діяльність;
2. Моделювання у навчальній діяльності цілісного змісту, форм і умов майбутньої професійної діяльності;

Протокол засідання Вченої ради № 9 від 28 вересня 2015 року

3. Принцип проблемності змісту і процесу його засвоєння учнями у навчальній діяльності;
4. Адекватність форм організації цілям і змісту освіти;
5. Принцип провідної ролі спільної діяльності;
6. Принцип відкритості стосовно до педагогічних технологій, запропонованим у межах інших теорій і підходів;
7. Принцип наступності традиційних і нових педагогічних технологій;
8. Принцип єдності навчання і виховання майбутнього професіонала [1, с. 52].

Щоб зрозуміти сутність і соціальну значущість своєї майбутньої професії, виявляти до неї стійкий інтерес, викладачу ПТНЗ потрібно організовувати власну діяльність, обирати типові методи і способи виконання професійних завдань, оцінювати їх ефективність і якість; здійснювати пошук і використання інформації, необхідної для ефективного виконання професійних завдань, професійного та особистісного розвитку.

Нами пропонується покрокова реалізація технології контекстного навчання у ПТНЗ (табл. 1).

Таблиця 1

Покрокова реалізація технології контекстного навчання у ПТНЗ

Етапи	Завдання	Результати
Аналіз проблеми	- мета навчання; - аналіз переліку вимог до знань та навичок; - прогнозування результатів; - визначення місця та ролі технології у навчально-виробничому процесі ПТНЗ.	Створення загальної концепції використання технології контекстного навчання, окреслення основних шляхів її реалізації.
Планування	- формування завдань навчання та вибір дидактичних прийомів; - презентація навчального матеріалу; - обрання методів та векторів стратегії управління технологією.	Опис дидактичних прийомів. Перелік форматів форм презентації навчальної інформації. Технологічна платформа та інструментарій.

Проектування	- визначення компонентів та проектування сценарію впровадження технології; - розробка інформаційно-логічної моделі навчального матеріалу; - визначення типів навчальних завдань та проектування засобів контролю знань.	Опис інформаційно-логічної моделі навчання . Побудова схеми контролю отриманих знань.
Реалізація	- змістовне наповнення навчання; - методична організація навчального матеріалу в циклі занять.	Комплекс навчальних матеріалів. Використання мультимедійних засобів.
Оцінювання	- перевірка отриманих знань; - оцінка ефективності впровадження технології.	Розробка пакету документації. Створення методичних рекомендацій для викладачів ПТНЗ щодо реалізації технології контекстного навчання.

На етапі аналізу проблеми створюється загальна концепція використання технології контекстного навчання та окреслення основних шляхів її реалізації. На цьому етапі необхідно раціонально визначити цілі навчання з використанням цієї технології, а саме: які знання, уміння і навички необхідно придбати і чому. При формулюванні цілей необхідно враховувати роль і місце цієї технології в загальній системі підготовки фахівців, а також спрогнозувати очікувані результати навчання з її використанням.

На етапі планування здійснюється формування завдань навчання та вибір дидактичних прийомів; презентація навчального матеріалу; обрання методів та векторів стратегії управління технологією, яка визначає вибір дидактичних прийомів для досягнення поставлених цілей навчання, наприклад застосування методів активізації навчання, зокрема колективно-групових методів, проектів, ділових ігор, панельних дискусій тощо.

Результатом етапу планування є опис дидактичних прийомів; перелік форматів форм презентації навчальної інформації; технологічна платформа та інструментарій. Серед використовуваних форм і форматів презентації

Протокол засідання Вченої ради № 9 від 28 вересня 2015 року

інформації можуть бути відео, анімація, звук, інтерактивні тривимірні зображення тощо. Вибір форм і форматів презентації інформації здійснюється виходячи з можливостей інструментальних засобів, які планується використовувати.

На етапі проектування відбувається визначення компонентів та проектування сценарію впровадження технології; розробка інформаційно-логічної моделі навчального матеріалу; визначення типів навчальних завдань та проектування засобів контролю знань. Результатом цього етапу є опис інформаційно-логічної моделі навчання та побудова схеми контролю отриманих знань.

Етап реалізації є найбільш трудомістким і відповідальним. Цей етап охоплює: змістовне наповнення навчання; методичну організацію навчального матеріалу в циклі занять. Результатом його буде комплекс навчальних матеріалів та використання мультимедійних засобів.

Завдання змістовного наповнення передбачає підготовку, узгодження і редагування навчального матеріалу та навчально-тренувальних завдань; відбір ілюстративного і довідкового матеріалу, а також створення сценаріїв окремих анімаційних фрагментів, відео фрагментів тощо.

Етап оцінювання включає перевірку отриманих знань; оцінку ефективності впровадження запропонованої технології. Результатом виступає розробка пакету документації та створення методичних рекомендацій для викладачів ПТНЗ щодо реалізації технології контекстного навчання.

Протягом усього етапу потрібно пам'ятати такі особливості: матеріал в темах повинен бути добре структурованим і представляти собою закінчені фрагменти тексту з певним обґрунтованим числом нових понять. Паралельно з написанням тексту проводиться робота над сценарієм мультимедіа – складовою частиною кожної теми.

Протокол засідання Вченої ради № 9 від 28 вересня 2015 року

Висновки. Отже, на етапі апробації та оцінювання якості впровадження технологій контекстного навчання у практику ПТНЗ нами збираються результати, які обробляються за допомогою методів математичної статистики. На підставі виявлених під час експерименту недоліків належить здійснити створення пропозицій та інструментарію щодо використання цієї технології в навчально-виробничому процесі сучасного ПТНЗ.

Література

1. Вербицкий А. А. Контекстное обучение: теория и технологии / А.А. Вербицкий // Новые методы и средства обучения. – 2009. – №2 . – С 51-54.
2. Павленко А.І. Задачний і компетентісний підходи у навчанні: перспективи інтеграції /А. І. Павленко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 5. Педагогічні: реалії та перспективи. – Випуск 42: збірник наукових праць / заг. ред. проф. В.Д. Сиротюка. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2013. – С.207- 211.
3. Стрельников В.Ю. Педагогічні основи особистісного й професійного розвитку студентів засобами інноваційних технологій навчання / В.Ю. Стрельников. – Полтава : РВВ ПУСКУ, 2002. – Кн. 2. – 230 с.
4. Чобітько М.Г. Технології особистісно-орієнтованої професійної освіти / М.Г. Чобітько. – К. : Ніка-Центр, 2005. – 88 с.